

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΕΚΤΟΥ

της προσφυγής αριθ. 38037/07

που κατατέθηκε από τον Α Λ και λοιπούς
κατά της Ελλάδας

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (πρώτο τμήμα),
συνεδριάζοντας στις 26 Μαρτίου 2009 σε τμήμα αποτελούμενο από τους:

Nina Vajić, *πρόεδρος*,

Χρήστο Ροζάκη,

Anatoly Kovler,

Elisabeth Steiner,

Khanlar Hajiyev,

Giorgio Malinverni,

Γιώργο Νικολάου, *δικαστές*,

και τον Søren Nielsen, *γραμματέα τμήματος*.

Λαμβάνοντας υπόψη την πιο πάνω αναφερόμενη προσφυγή που κατατέθηκε
στις 6 Αυγούστου 2007,

Λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υποβλήθηκαν από την εναγόμενη
κυβέρνηση και εκείνες που κατατέθηκαν σε απάντηση από τους προσφεύγοντες,

Αφού διασκέφθηκε, εκδίδει την ακόλουθη απόφαση:

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

Οι προσφεύγοντες, ο κύριος Α Λ, η κυρία Ε Λ, ο
κύριος Μ Λ και η κυρία Μ-Ε Λ, είναι έλληνες υπήκοοι,

έχουν γεννηθεί το 1935, 1956, 1974 και 1977 αντίστοιχα, και κατοικούν στις Αχαρνές (περιοχή της Αττικής). Η δεύτερη προσφεύγουσα είναι η χήρα και οι δύο τελευταίοι προσφεύγοντες τα τέκνα του Χ Λ, ο οποίος ήταν αδελφός του πρώτου προσφεύγοντα. Εκπροσωπούνται ενώπιον του Δικαστηρίου από τον κύριο Π. Ρίζο, δικηγόρο του συλλόγου Αθηνών. Η Ελληνική Κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσωπείται από τους απεσταλμένους του αντιπροσώπου της, κυρία Ο. Πατσοπούλου, πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, και κυρία Ζ. Χατζηπαύλου, δικαστική αντιπρόσωπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

A. Οι συνθήκες της υπόθεσης

Τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης, όπως εξετέθησαν από τους διαδίκους, μπορούν να συνοψιστούν ως εξής.

1. Η επίδικη απαλλοτρίωση

Στις 7 Δεκεμβρίου 1999, το Δημόσιο προέβη, με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών, Περιβάλλοντος και Δημοσίων Έργων, σε απαλλοτρίωση μίας έκτασης συνολικής επιφανείας 1.240.220 τμ, κείμενης στο περιθώριο του δήμου Αχαρνών, στη θέση «Λεκάνες» ή «Πάτημα Δημόγλη», προς όφελος του Οργανισμού Εργατικής Κατοικίας, εφεξής ΟΕΚ, με σκοπό την ανέγερση του ολυμπιακού χωριού για τις ανάγκες των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004. Λαμβανομένου υπόψη του σκοπού της, η απαλλοτρίωση κρίθηκε ως υπερεπείγουσα και μείζονος σημασίας. Η εν λόγω απαλλοτρίωση αφορούσε περίπου 2.750 άτομα, εκ των οποίων ο πρώτος προσφεύγων και ο Χ Λ. Όσον αφορά τους τελευταίους, απαλλοτριώθηκε οικόπεδο στο οποίο είχαν εγκαταστήσει φυτώριο, με αριθμό Τ6-02 στο κτηματολογικό διάγραμμα. Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι το οικόπεδο αυτό είχε συνολική επιφάνεια 222.776 τμ και ότι η αποβιώσασα Μ Λ, ήτοι η μητέρα του πρώτου προσφεύγοντος και του Χ Λ, το είχε παραχωρήσει ανεπίσημα στους δύο υιούς της το 1960, ενώ η ίδια είχε καταστεί κυρία του εν λόγω οικοπέδου με έκτακτη χρησικτησία. Η Κυβέρνηση σημειώνει, εντούτοις, ότι, κατά την απαλλοτρίωση ενός τμήματος της εν λόγω έκτασης το 1954, η Μ Λ είχε αναγνωρισθεί ως εξ αδιαιρέτου συγκυρία και δικαιούχος της αποζημίωσης που ορίστηκε για μία έκταση 240,62 τετραγωνικών μέτρων μόνο και ότι η ενδιαφερόμενη είχε δεχθεί, μέσω του δικηγόρου της, τις εν λόγω αποφάσεις (αποφάσεις αριθ.

300/1954 και 350/1956 της διοικητικής επιτροπής που είχε συσταθεί ad hoc δυνάμει του νόμου αριθ. 2000/1952).

2. Ο καθορισμός της αποζημίωσης απαλλοτρίωσης

Με την απόφαση αριθ. 779/2000 της 17^{ης} Απριλίου 2000, το Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών όρισε την προσωρινή αποζημίωση απαλλοτρίωσης σε 15.321.506.620 δραχμές (44.964.069 ευρώ). Στις 12 Ιουνίου 2000, ο ΟΕΚ κατέθεσε την αποζημίωση στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων. Έτσι η επίδικη απαλλοτρίωση υλοποιήθηκε.

Στις 8 Ιουλίου 2000, το Δημόσιο απέκτησε την κυριότητα του επίδικου οικοπέδου. Στις 19 Ιουλίου 2000, ο πρώτος προσφεύγων και ο Χ Λ κατέθεσαν ενώπιον του Εφετείου Αθηνών αίτηση για τον καθορισμό της οριστικής αποζημίωσης απαλλοτρίωσης. Αυτή ορίστηκε σε ποσό υψηλότερο από εκείνο που είχε οριστεί ως προσωρινή αποζημίωση με την απόφαση αριθ. 6665 της 31 Αυγούστου 2001. Η διαφορά μεταξύ των δύο ποσών κατατέθηκε στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων.

3. Οι διαδικασίες αναγνώρισης των δικαιούχων της αποζημίωσης

α) Η ειδική διαδικασία του νομοθετικού διατάγματος αριθ. 797/1971 της 30 Δεκεμβρίου 1970/1^{ης} Ιανουαρίου 1971

Στις 12 Δεκεμβρίου 2000, ο ΟΕΚ κατέθεσε ενώπιον του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών αίτηση για την αναγνώριση 2.500 και πλέον κατοίκων των Αχαρνών, ως δικαιούχων της ορισθείσας αποζημίωσης, σύμφωνα με την ειδική διαδικασία του νομοθετικού διατάγματος αριθ. 797/1971 της 30 Δεκεμβρίου 1970/1^{ης} Ιανουαρίου 1971 (βλέπε πιο κάτω).

Στις 6 Σεπτεμβρίου 2001, ο πρώτος προσφεύγων και ο Χ Λ κατέθεσαν ενώπιον του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών αίτηση αναγνώρισής τους ως δικαιούχων της ορισθείσας αποζημίωσης, σύμφωνα με την ειδική διαδικασία του νομοθετικού διατάγματος αριθ. 797/1971 της 30 Δεκεμβρίου 1970/1^{ης} Ιανουαρίου 1971. Στις 22 Νοεμβρίου 2001, παραιτήθηκαν από την αίτησή τους για να παρέμβουν στη διαδικασία που είχε ανοιχθεί μετά από αίτηση του ΟΕΚ. Στη συνέχεια, όλοι οι υπόλοιποι συγκύριοι της έκτασης παρενέβησαν στη διαδικασία κατά της αίτησης του πρώτου προσφεύγοντος και του Χ Λ .

Με την απόφαση αριθ. 1687/2002, το δικαστήριο απείχε από την έκδοση απόφασης προκειμένου να αναγνωρισθούν οι δικαιούχοι της αποζημίωσης με την τακτική διαδικασία.

β) Η διαδικασία ενώπιον των τακτικών δικαστηρίων

Στις 30 Ιουλίου 2003, ο πρώτος προσφεύγων και ο Χ Λ κατέθεσαν ενώπιον του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών αίτηση για την αναγνώρισή τους ως δικαιούχων της αποζημίωσης απαλλοτρίωσης κατά την τακτική διαδικασία. Στις 11 Σεπτεμβρίου 2003, ο Χ Λ απεβίωσε. Οι τρεις τελευταίοι προσφεύγοντες, οι οποίοι είναι οι μοναδικοί κληρονόμοι του, τον διαδέχθηκαν στη διαδικασία.

Στις 4 Μαΐου 2004, στηριζόμενο στο νόμο αριθ. 3130/2003, ο οποίος είχε τεθεί σε ισχύ στις 28 Μαρτίου 2003 και του οποίου το άρθρο 39 προέβλεπε ότι η αναγνώριση των δικαιούχων της ορισθείσας αποζημίωσης κατόπιν της απαλλοτρίωσης του κτήματος Πάτημα Δημόγλη ανατίθετο σε μία ad hoc συσταθείσα διοικητική επιτροπή (βλέπε πιο κάτω), το Πολυμελές Πρωτοδικείο Αθηνών κήρυξε απαράδεκτη την αίτηση των προσφευγόντων, για το λόγο ότι αυτή έπρεπε να εξετασθεί από την προαναφερόμενη διοικητική επιτροπή. Το δικαστήριο σημείωσε ότι η νέα νομοθεσία που εφαρμοζόταν εν προκειμένω δεν ήταν αντίθετη προς το άρθρο 6 της Σύμβασης (απόφαση αριθ. 2393/2004).

Στις 26 Αυγούστου 2004, οι προσφεύγοντες άσκησαν αίτηση αναίρεσης, υποστηρίζοντας ιδίως ότι η διαδικασία που καθιέρωσε ο νόμος αριθ. 3130/2003 ήταν αντίθετη τόσο προς το άρθρο 8 του Συντάγματος (βλέπε πιο κάτω), διότι η διοικητική επιτροπή δεν ήταν «δικαστήριο» με την έννοια του Συντάγματος, όσο και προς το άρθρο 6 της Σύμβασης, διότι ουδόλως μπορούσε να εγγυηθεί το δίκαιο της διαδικασίας.

Στις 31 Μαΐου 2006, προκειμένου να μην απορρίψει την αίτηση με πλειοψηφία μίας μόνο ψήφου, το τέταρτο τμήμα του Άρειου Πάγου, αποτελούμενο από πέντε μέλη, παρέπεμψε την υπόθεση ενώπιον της ολομέλειας του ανώτατου δικαστηρίου. Ειδικότερα, δύο δικαστές του τετάρτου τμήματος ήταν αντίθετοι με την απόρριψη της αίτησης, κρίνοντας ότι ήταν αντισυνταγματικό το να αποστερηθούν οι ενδιαφερόμενοι του φυσικού δικαστή και να υποχρεωθούν να εμπιστευθούν την αναγνώριση των δικαιωμάτων τους σε μία επιτροπή συγκροτούμενη στην πλειοψηφία της από πρόσωπα που υπηρετούν σε υπηρεσίες της αντίδικης πλευράς, ήτοι του

Δημοσίου. Κατά την άποψη των εν λόγω δικαστών, η διαδικασία αυτή παραβίαζε, ποικιλοτρόπως, τόσο το Σύνταγμα όσο και τη Σύμβαση, παραβίαση την οποία δε θεράπευε η προσφερθείσα από το νόμο δυνατότητα άσκησης ανακοπής ενώπιον του Μονομελούς Πρωτοδικείου (απόφαση αριθ. 1113/2006).

Στις 22 Μαρτίου 2007, η ολομέλεια του Αρείου Πάγου απέρριψε ομόφωνα την αίτηση. Το ανώτατο δικαστήριο έκρινε ότι η ειδική διαδικασία που καθιέρωσε ο νόμος αριθ. 3130/2003 επεδίωκε σκοπό δημοσίου συμφέροντος, ήτοι την ταχεία και απλουστευμένη αποζημίωση ενός μεγάλου αριθμού ιδιοκτητών της συνολικής απαλλοτριωθείσας έκτασης και δεν ήταν αντίθετη προς το άρθρο 8 του Συντάγματος και 6 § 1 της Σύμβασης, διότι οι ενδιαφερόμενοι ήταν ελεύθεροι να ασκήσουν ανακοπή ενώπιον του Μονομελούς Πρωτοδικείου (απόφαση αριθ. 5/2007).

γ) Η καθιερωθείσα από το νόμο αριθ. 3130/2003 διαδικασία

Στις παρατηρήσεις της μετά την κοινοποίηση της προσφυγής, η Κυβέρνηση σημείωσε καταρχήν ότι, στις 22 Οκτωβρίου 2003, οι προσφεύγοντες είχαν καταθέσει ενώπιον της προβλεπόμενης από το άρθρο 39 του νόμου αριθ. 3130/2003 διοικητικής επιτροπής αίτηση προκειμένου να αναγνωρισθούν ως δικαιούχοι της αποζημίωσης απαλλοτρίωσης, καλώντας συγχρόνως την επιτροπή να εξετάσει τη συνταγματικότητα του εν λόγω άρθρου και δηλώνοντας ότι κατά την άποψή τους ουδόλως δεσμεύονταν από την άποψη που θα εξέδιδε. Η επιτροπή δεν αποφάνθηκε επί της εν λόγω αίτησης.

Η Κυβέρνηση σημείωσε επιπλέον ότι στις 27 Ιουλίου 2007, οι προσφεύγοντες άσκησαν ανακοπή ενώπιον του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών, σύμφωνα με την καθιερωθείσα από το άρθρο 39 του νόμου αριθ. 3130/2003 διαδικασία, με σκοπό να αναγνωρισθούν ως δικαιούχοι της ορισθείσας αποζημίωσης. Επεσήμαναν ότι η σύσταση και λειτουργία της διοικητικής επιτροπής, στην οποία «υποχρεούνταν να προσφύγουν», «έθετε ζήτημα παραβίασης του άρθρου 8 του Συντάγματος και του άρθρου 6 της Σύμβασης». Η συζήτηση, η οποία είχε αρχικά ορισθεί για τις 4 Μαρτίου 2008, αναβλήθηκε για τις 10 Οκτωβρίου 2008, ημερομηνία κατά την οποία αναβλήθηκε εκ νέου, διότι οι ενδιαφερόμενοι είχαν παραλείψει να εγγράψουν την υπόθεση στο πινάκιο.

B. Το εφαρμοστέο εθνικό δίκαιο

1. Οι εφαρμοστέες διατάξεις του Συντάγματος έχουν ως εξής:

Άρθρο 8

«Κανένας δεν στερείται χωρίς τη θέλησή του το δικαστή που του έχει ορίσει ο νόμος. Δικαστικές επιτροπές και έκτακτα δικαστήρια, με οποιοδήποτε όνομα, δεν επιτρέπεται να συσταθούν.

Άρθρο 17

«1. Η ιδιοκτησία τελεί υπό την προστασία του Κράτους, τα δικαιώματα όμως που απορρέουν από αυτή δεν μπορούν να ασκούνται σε βάρος του γενικού συμφέροντος.

2. Κανένας δεν στερείται την ιδιοκτησία του, παρά μόνο για δημόσια ωφέλεια που έχει αποδειχθεί με τον προσήκοντα τρόπο, όταν και όπως ο νόμος ορίζει, και πάντοτε αφού έχει προηγηθεί πλήρης αποζημίωση, που να ανταποκρίνεται στην αξία την οποία είχε το απαλλοτριούμενο κατά το χρόνο της συζήτησης στο δικαστήριο για τον προσωρινό προσδιορισμό της αποζημίωσης. Αν ζητηθεί απευθείας ο οριστικός προσδιορισμός της αποζημίωσης, λαμβάνεται υπόψη η αξία κατά το χρόνο της σχετικής συζήτησης στο δικαστήριο. (...)

4. Η αποζημίωση ορίζεται πάντοτε από τα πολιτικά δικαστήρια. Μπορεί να οριστεί και προσωρινά δικαστικώς, ύστερα από ακρόαση ή πρόσκληση του δικαιούχου, που μπορεί να υποχρεωθεί κατά την κρίση του δικαστηρίου να παράσχει για την είσπραξή της ανάλογη εγγύηση, σύμφωνα με τον τρόπο που ορίζει ο νόμος. (...)

Πριν καταβληθεί η οριστική ή προσωρινή αποζημίωση διατηρούνται ακέραια όλα τα δικαιώματα του ιδιοκτήτη και δεν επιτρέπεται η κατάληψη. (...)

Η αποζημίωση που ορίστηκε καταβάλλεται υποχρεωτικά το αργότερο μέσα σε ενάμισι έτος από τη δημοσίευση της απόφασης για τον προσωρινό προσδιορισμό της αποζημίωσης και, σε περίπτωση απευθείας αίτησης για οριστικό προσδιορισμό της αποζημίωσης, από τη δημοσίευση της σχετικής

απόφασης του δικαστηρίου, διαφορετικά η απαλλοτριώση αίρεται αυτοδικαίως (...)»

2. Το νομοθετικό διάταγμα αριθ. 797/1971 της 30 Δεκεμβρίου 1970/1¹⁵ Ιανουαρίου 1971 αποτελεί τη θεμελιώδη νομοθεσία που διέπει τις απαλλοτριώσεις, κατ'εφαρμογή των αρχών που διατυπώνονται στις συνταγματικές διατάξεις. Το κεφάλαιο Ε του εν λόγω νομοθετικού διατάγματος προβλέπει μία ιδιαίτερη διαδικασία για τη δικαστική αναγνώριση των δικαιούχων της αποζημίωσης. Το αρμόδιο δικαστήριο για την αναγνώριση αυτή είναι ο δικαστής του Μονομελούς Πρωτοδικείου στη δωσιδικία του οποίου βρίσκεται το απαλλοτριωθέν ακίνητο (άρθρο 26). Σύμφωνα με το άρθρο 27 § 1, το δικαστήριο προβαίνει στην αναγνώριση βάσει των πληροφοριών που υπάρχουν στον κτηματολογικό πίνακα και τον κατάλογο των ιδιοκτητών που συντάσσονται από έναν αρμόδιο μηχανικό και εγκρίνονται νομίμως από τις υπηρεσίες του Υπουργείου Δημοσίων Έργων, καθώς και οποιουδήποτε άλλου στοιχείου που προσκομίζεται από τους διαδίκους ή εξετάζεται αυτεπαγγέλτως. Η απόφαση που εκδίδεται κατά το πέρας της διαδικασίας αυτής δεν μπορεί να προσβληθεί από ένδικο μέσο (άρθρο 27 § 6).

3. Δυνάμει της παραγράφου 4 του άρθρου 27, το δικαστήριο δεν εκδίδει απόφαση αν: α) από τη συζήτηση ή από δήλωση του Δημοσίου προκύπτει ότι κάποιος μπορεί να αξιώσει πλήρη κυριότητα ή άλλο εμπράγματο δικαίωμα επί του απαλλοτριωθέντος ακινήτου, β) η κυριότητα ή άλλο εμπράγματο δικαίωμα αμφισβητείται μεταξύ πολλών εικαζόμενων δικαιούχων, ούτως ώστε καθίσταται αναγκαία η έρευνα επί των προβαλλόμενων αξιώσεων, η οποία πρέπει να περιλαμβάνει συζήτηση για κάθε ενδιαφερόμενο που έχει ασκήσει αγωγή, γ) από τη συζήτηση προκύπτει ότι δεν αποδεικνύεται εμπράγματο δικαίωμα υπέρ του αξιούντος να αναγνωρισθεί δικαιούχος της αποζημίωσης.

4. Στις 28 Μαρτίου 2003, η ελληνική Βουλή ψήφισε το νόμο αριθ. 3130/2003 το άρθρο 39 του οποίου είχε τίτλο «Ρύθμιση θεμάτων που σχετίζονται με την αναγνώριση των δικαιούχων της αναγκαστικής απαλλοτριώσης του κτήματος Πάτημα Δημόγλη για την ανέγερση του ολυμπιακού χωριού». Σύμφωνα με το εν λόγω άρθρο, η αναγνώριση των δικαιούχων της αποζημίωσης που ορίστηκε κατόπιν της απαλλοτριώσης του κτήματος ανατέθηκε σε μία ad hoc συσταθείσα διοικητική επιτροπή, απαρτιζόμενη από ένα σύμβουλο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, έναν ανώτερο υπάλληλο της κτηματικής υπηρεσίας του Δημοσίου, έναν ανώτερο

υπάλληλο της διεύθυνσης οικονομικών υπηρεσιών της περιοχής, έναν τοπογράφο και έναν δικηγόρο παρ' Αρείω Πάγω. Ομοίως καθορίστηκε ότι όσες αιτήσεις κατατίθεντο ενώπιον οποιουδήποτε άλλου οργάνου θα ήταν απαράδεκτες. Ο νόμος προέβλεπε επίσης ότι όσοι ενδιαφερόμενοι δεν είχαν καταθέσει αίτηση στη διοικητική επιτροπή μέσα στις προθεσμίες ή δεν είχαν αναγνωρισθεί δικαιούχοι της αποζημίωσης εν όλω ή εν μέρει, μπορούσαν να ασκήσουν ανακοπή ενώπιον του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών, αποφαινόμενου σε πρώτο και τελευταίο βαθμό.

5. Στην εισηγητική έκθεση του σχεδίου του νόμου αριθ. 3130/2003 σημειωνόταν ιδίως ότι:

«Το Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών, το οποίο επιλήφθηκε της αναγνώρισης των δικαιούχων αποζημίωσης, βρέθηκε σε πραγματική αδυναμία να προβεί στην αιτούμενη αναγνώριση, εξαιτίας των ακόλουθων πρωτοφανών ιδιομορφιών της συγκεκριμένης απαλλοτριώσεως, οι οποίες δεν είχαν ανάλογο προηγούμενο: (α) του γεγονότος ότι η απαλλοτριωθείσα έκταση ανήκε στην εξ αδιαιρέτου συγκυριότητα και κατ' ιδανικά μερίδια χιλιάδων συνιδιοκτητών, (β) της εμφάνισης στη δίκη της αναγνώρισης δικαιούχων που ισχυρίζονταν ότι απέκτησαν, με νόμιμους τίτλους, κυριότητα επί αυτοτελούς τμήματος της απαλλοτριωθείσας έκτασης και όχι επί ιδανικού εξ αδιαιρέτου μεριδίου επ' αυτής, (γ) της εμφάνισης στη δίκη καταπατητών, οι οποίοι ισχυρίζονταν ότι απέκτησαν κυριότητα επί του 1/5 περίπου της απαλλοτριωθείσας έκτασης, με τα προσόντα της έκτακτης χρησικτησίας. Κατά της αναγνώρισης των καταπατητών άσκησαν κύριες παρεμβάσεις εκατοντάδες δικαιούχοι, (δ) του γεγονότος ότι πολλοί συνιδιοκτήτες, διάδοχοι προσώπων που είχαν αναγνωρισθεί ως συγκύριοι σε ιδανικά μερίδια με τις υπ' αριθμ. 300/54 και 350/56 αποφάσεις της Διοικητικής Επιτροπής του ν. 2000/1952, που εκδόθηκαν με αφορμή την απαλλοτρίωση έκτασης 1.114 στρεμμάτων του μείζονος τότε κτήματος Πάτημα Δημόγλη (...) ζητούσαν να αναγνωρισθούν ως κύριοι ή συγκύριοι σε ποσοστά που υπερέβαιναν κατά πολύ τα ανήκοντα στους δικαιοπαρόχους τους (...), (ε) τέλος, ατελής υπήρξε και ο κτηματολογικός πίνακας, αφού μεγάλος αριθμός των συνιδιοκτητών δεν προσκόμισε τους τίτλους ιδιοκτησίας του.

Το δικαστήριο (...) απείχε από την έκδοση απόφασης, θεωρώντας, ότι είναι δυσχερής η διακρίβωση των δικαιούχων, επειδή διεκδικείτο η κυριότητα του απαλλοτριωθέντος από περισσότερους και για το λόγο αυτόν έπρεπε αυτές οι αμφισβητήσεις να λυθούν κατά την τακτική διαδικασία. Όμως, η εκδίκαση της υπόθεσης κατά την τακτική διαδικασία, είναι απελπιστικά χρονοβόρα και αλυσιτελής

διότι, εξαιτίας του πρωτοφανούς αριθμού των διαδίκων, των βέβαιων και συχνών διακοπών της δίκης, οφειλομένων σε θανάτους δικαιούχων κ.λπ. που θα επισυμβούν και της πλήρους αδυναμίας κοινοποίησης δικογράφων μεταξύ των χιλιάδων των συνιδιοκτητών, η σχετική δίκη δεν πρόκειται να τελειώσει ποτέ ή, αν τελειώσει, δεν προβλέπεται να γίνει τούτο προ της παρόδου δεκαετίας τουλάχιστον. Αποτέλεσμα της παραπάνω κατάστασης είναι να παραμένουν αναποζημιώτοι, επί σειρά ετών, οι αληθείς μικροδικαιούχοι, παρόλο ότι αποβλήθηκαν από τις ιδιοκτησίες τους δύο και πλέον χρόνια (...).»

Στην εισηγητική έκθεση επισημαινόταν επίσης ότι ειδικές διατάξεις είχαν ήδη θεσπιστεί κατά το παρελθόν προκειμένου να διευκολυνθεί η αναγνώριση των δικαιούχων της αποζημίωσης σε περίπτωση απαλλοτρίωσης και αναφέρονταν, ενδεικτικά, ορισμένες από αυτές τις περιπτώσεις, μεταξύ των οποίων εκείνη της απαλλοτρίωσης, το 1954, του ίδιου κτήματος.

ΑΙΤΙΑΣΕΙΣ

1. Επικαλούμενοι το άρθρο 6 § 1 της Σύμβασης, οι προσφεύγοντες παραπονούνται ότι λόγω της δημοσίευσης και της εφαρμογής στην περίπτωσή τους του νόμου αριθ. 3130/2003, δεν μπόρεσαν να έχουν πρόσβαση στο φυσικό δικαστή που προβλέπει ο νόμος, ήτοι στα τακτικά δικαστήρια, προκειμένου να αναγνωρισθούν δικαιούχοι της αποζημίωσης απαλλοτρίωσης.

2. Επικαλούμενοι το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1, οι προσφεύγοντες παραπονούνται ότι, παρόλο που εκδιώχθηκαν από το οικόπεδο και την επιχείρησή τους από τον Ιούλιο του 2000, δεν έχουν λάβει ακόμα την ορισθείσα αποζημίωση απαλλοτρίωσης, η οποία για τον λόγο αυτό έχει υποτιμηθεί σημαντικά.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Οι προσφεύγοντες παραπονούνται για προσβολή του δικαιώματός τους πρόσβασης σε δικαστήριο, καθώς και του δικαιώματός τους σεβασμού της περιουσίας τους. Επικαλούνται ως προς τούτο το άρθρο 6 § 1 της Σύμβασης και 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1, τα εφαρμοστέα τμήματα των οποίων έχουν ως εξής:

Άρθρο 6 § 1

«1. Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθή δικαίως (...) εντός λογικής προθεσμίας υπό (...) δικαστηρίου (...), το οποίον θα αποφασίση (...) επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως (...).»

Άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1

«Έκαστο φυσικό ή νομικό πρόσωπο έχει δικαίωμα στον σεβασμό της περιουσίας του. Κανείς δεν μπορεί να στερηθεί της ιδιοκτησίας του παρά μόνον για λόγους δημόσιας ωφέλειας και σύμφωνα με τους όρους που προβλέπονται από τον νόμο και τις γενικές αρχές του διεθνούς δικαίου.

Οι προηγούμενες διατάξεις δεν θίγουν το δικαίωμα των Κρατών να θεσπίζουν τους νόμους που κρίνουν απαραίτητους για να ρυθμίσουν τη χρήση των αγαθών σύμφωνα με το γενικό συμφέρον και να εξασφαλίσουν την πληρωμή των φόρων ή άλλων συνεισφορών ή των προστίμων.»

Η Κυβέρνηση υποστηρίζει καταρχήν ότι οι προσφεύγοντες δεν έκαναν προσήκουσα χρήση των εθνικών ενδίκων μέσων που θα μπορούσαν να θεραπεύσουν την κατάσταση για την οποία παραπονούνται. Κατά την άποψή της, η διαδικασία που ακολουθήθηκε ενώπιον των τακτικών δικαστηρίων δεν ήταν η προσήκουσα διαδικασία. Οι προσφεύγοντες, οι οποίοι εκπροσωπούνταν από δικηγόρο καθ' όλη τη διάρκεια της δίκης, έπρεπε να γνωρίζουν ότι αυτή δεν είχε καμία πιθανότητα ευόδωσης, πολύ περισσότερο αφού οι κανόνες που έθεσε η νέα νομοθεσία ήταν απολύτως σαφείς, προβλέψιμοι και προσβάσιμοι σε όλους. Στο σημείο αυτό, η Κυβέρνηση σημειώνει ότι οι προσφεύγοντες ήταν οι μόνοι ανάμεσα σε χιλιάδες ιδιοκτήτες απαλλοτριωθέντων που προσέφυγαν ενώπιον των τακτικών δικαστηρίων και αμφισβήτησαν τη διαδικασία που καθιέρωσε ο νόμος αριθ. 3130/2003. Σημειώνει ως προς τούτο ότι πάνω από εκατό δικηγόροι συνέδραμαν τη διοικητική επιτροπή στο έργο της, εξετάζοντας τις αιτήσεις που υπέβαλαν οι ενδιαφερόμενοι και προβαίνοντας σε ενδελεχή εξακρίβωση των τίτλων κυριότητάς τους. Σημειώνει επιπλέον ότι πάνω από το 85% των δικαιούχων αποζημίωσης έχουν λάβει έως σήμερα τα ορισθέντα ποσά και ότι απομένει το 15% των δικαιούχων οι οποίοι άσκησαν ανακοπή, όπως οι προσφεύγοντες. Η Κυβέρνηση υπογραμμίζει επί του σημείου αυτού ότι προβλεπόταν η εξέταση των υπολειπόμενων αιτήσεων κατά τη συζήτηση της 10 Οκτωβρίου 2008,

αλλά η συζήτηση αυτή αναβλήθηκε λόγω της παράλειψης των ενδιαφερομένων να εγγράψουν την υπόθεσή τους στο πινάκιο. Αυτοί είναι ως εκ τούτου οι μόνοι υπαίτιοι για οποιαδήποτε καθυστέρηση σημειώθηκε στην εξέταση της υπόθεσής τους. Η Κυβέρνηση προσθέτει ότι η διαδικασία που καθιέρωσε ο νόμος αριθ. 3130/2003 ήταν πιο απλή, λιγότερο χρονοβόρα και λιγότερο δαπανηρή από την κατάθεση αίτησης ενώπιον των τακτικών δικαστηρίων. Επιπλέον, ο ενδιαφερόμενος δε στερείτο το δικαίωμά του σε δικαστήριο για μία επί της ουσίας εξέταση του δικαιώματός του να λάβει την εν λόγω αποζημίωση, καθώς μπορούσε να ασκήσει ανακοπή ενώπιον του Μονομελούς Πρωτοδικείου, κάτι που έκαναν εξάλλου οι προσφεύγοντες. Δεδομένου ότι η διαδικασία αυτή εκκρεμεί επί του παρόντος ενώπιον του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών, η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η προσφυγή είναι πρόωρη.

Επιπλέον, η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι, κατά τη διαδικασία ενώπιον των τακτικών δικαστηρίων, οι προσφεύγοντες δεν επικαλέστηκαν ούτε ρητά ούτε κατ'ουσία καμία προσβολή του δικαιώματός τους για σεβασμό της περιουσίας τους. Τίθεται λοιπόν ως προς τούτο ένα άλλο ζήτημα μη εξάντλησης των εθνικών ενδίκων μέσων.

Επικουρικά, η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι οι αιτιάσεις των προσφευγόντων στερούνται βάσης. Σημειώνει ότι οι τελευταίοι δεν υποχρεούντο να απευθυνθούν στη διοικητική επιτροπή αλλά μπορούσαν να απευθυνθούν απευθείας στο Μονομελές Πρωτοδικείο μέσω ανακοπής προκειμένου να αναγνωρισθούν δικαιούχοι της αποζημίωσης απαλλοτρίωσης. Το εν λόγω πολιτικό δικαστήριο είναι ένα δικαστικό όργανο με πλήρη δικαιοδοσία, αρμόδιο να αποφαινεται επί αμφισβητήσεων επί δικαιωμάτων και υποχρεώσεων αστικού χαρακτήρα. Η Κυβέρνηση προσθέτει ότι οι προσφεύγοντες δεν έχουν ακόμα αναγνωρισθεί δικαιούχοι της αποζημίωσης, λόγω της επιμονής τους να ακολουθήσουν μία διαδικασία που στερείτο πάσης πιθανότητας ευόδωσης. Είναι ως εκ τούτου οι μόνοι υπαίτιοι για την κατάσταση για την οποία παραπονούνται.

Οι προσφεύγοντες δεν εκφέρουν άποψη επί των θέσεων αυτών και περιορίζονται στο να προβάλουν τα αιτήματά τους για δίκαιη ικανοποίηση.

Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι σκοπός του άρθρου 35 § 1, το οποίο διατυπώνει τον κανόνα της εξάντλησης των εθνικών ενδίκων μέσων, είναι να δίδεται στα συμβαλλόμενα Κράτη η ευκαιρία της πρόληψης ή θεραπείας των επικαλούμενων σε βάρος τους παραβιάσεων πριν να προσφύγουν οι ενδιαφερόμενοι ενώπιον του Δικαστηρίου (*Scordino κατά Ιταλίας (αριθ.1)* [GC], αριθ. 36813/97, § 141, CEDH

2006-...). Εν τούτοις, το άρθρο 35 § 1 της Σύμβασης δεν προβλέπει παρά μόνον την εξάντληση των ενδίκων μέσων που σχετίζονται με τις επίδικες παραβιάσεις και είναι διαθέσιμα και επαρκή. Πρέπει να υπάρχουν σε επαρκή βαθμό βεβαιότητας, όχι μόνον στην θεωρία, αλλά και στην πράξη, άλλως στερούνται της απαιτούμενης αποτελεσματικότητας και προσβασιμότητας. Το εναγόμενο Κράτος έχει την ευθύνη να καταδείξει ότι συντρέχουν οι απαιτήσεις αυτές (*Sejdovic κατά Ιταλίας* [GC], αριθ. 56581/00, § 45, CEDH 2006-II).

Εν προκειμένω, το Δικαστήριο σημειώνει ότι προκειμένου να αναγνωρισθούν δικαιούχοι της αποζημίωσης που ορίστηκε για την απαλλοτρίωση των ακινήτων τους, οι προσφεύγοντες ενεπλάκησαν σε μία μακρόχρονη διαδικασία ενώπιον των τακτικών δικαστηρίων, η οποία ήταν όπως όλα δείχνουν καταδικασμένη σε αποτυχία. Πράγματι, ο νόμος αριθ. 3130/2003, που τέθηκε σε ισχύ πριν την κατάθεση της αίτησης ενώπιον του Πολυμελούς Πρωτοδικείου από τους προσφεύγοντες, διατύπωνε ρητά ότι όσες αιτήσεις κατατίθεντο ενώπιον οποιουδήποτε άλλου οργάνου εκτός της διοικητικής επιτροπής που είχε συσταθεί *ad hoc* από τον εν λόγω νόμο θα κηρύσσονταν *απαράδεκτες*. Υπό αυτές τις συνθήκες, το Δικαστήριο δεν μπορεί να δεχθεί ότι απευθυνόμενοι στα τακτικά δικαστήρια, οι προσφεύγοντες έκαναν φυσιολογική χρήση των ενδίκων μέσων που τους προσφέρονταν στο εθνικό δίκαιο. Κατά την άποψή του, είναι προφανές ότι οι ενδιαφερόμενοι έπρεπε αποκλειστικά να συμμορφωθούν προς τη διαδικασία που καθιέρωσε ο νόμος αριθ. 3130/2003.

Βέβαια, το Δικαστήριο δε λησμονεί ούτε ότι οι προσφεύγοντες αμφισβητούν τη συνταγματικότητα της εν λόγω διαδικασίας, ούτε ότι, σύμφωνα με τη νομολογία του, όταν το εθνικό δίκαιο προβλέπει περισσότερα παράλληλα ένδικα μέσα που άπτονται διαφορετικών τομέων του δικαίου, το άρθρο 35 § 1 της Σύμβασης δεν απαιτεί ένας προσφεύγων, αφού έχει επιχειρήσει να επιτύχει την επανόρθωση της επικαλούμενης παραβίασης της Σύμβασης μέσω ενός από τα εν λόγω ένδικα μέσα, να πρέπει υποχρεωτικά να χρησιμοποιήσει και τα υπόλοιπα (*Zajac κατά Πολωνίας*, αριθ. 19817/04, § 8, 29 Ιουλίου 2008). Εν τούτοις, το Δικαστήριο σημειώνει πριν απ' όλα ότι στην προκειμένη περίπτωση δεν υποχρεώνονται οι προσφεύγοντες να ανοίξουν ένα νέο κύκλο δικών, αλλά να κινήσουν τη μόνη διαδικασία που είναι ικανή να τους προσφέρει το επιθυμητό αποτέλεσμα, ήτοι την αναγνώριση του δικαιώματός τους να λάβουν ένα μέρος της αποζημίωσης απαλλοτρίωσης.

Υπό αυτήν προφανώς την οπτική, οι προσφεύγοντες προέβησαν παραταύτα στις προβλεπόμενες από το νόμο 3130/2003 ενέργειες: καταρχήν, απευθύνθηκαν στη

διοικητική επιτροπή προκειμένου να αναγνωρισθούν δικαιούχοι της αποζημίωσης απαλλοτριώσης και, έπειτα, άσκησαν ανακοπή ενώπιον του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών, υποβάλλοντας το ίδιο αίτημα. Το Δικαστήριο δε γνωρίζει την έκβαση της διαδικασίας ενώπιον της διοικητικής επιτροπής καθώς οι προσφεύγοντες δεν προσκόμισαν καμία πληροφορία ως προς τούτο. Σε ό,τι αφορά τη διαδικασία ανακοπής, το Δικαστήριο σημειώνει ότι είναι επί του παρόντος σε εξέλιξη. Οι προσφεύγοντες όφειλαν ως εκ τούτου να περιμένουν να περατωθεί αυτή προτού προβάλουν τις αιτιάσεις τους ενώπιον του Δικαστηρίου. Οι αμφιβολίες που εξέφρασαν ως προς τη συνταγματικότητα της διαδικασίας που καθιέρωσε ο νόμος αριθ. 3130/2003 δεν μπορούν να τους απαλλάξουν από την εν λόγω υποχρέωση, ιδίως επειδή η εκκρεμοδικία για την οποία γίνεται λόγος επέρχεται ενώπιον ενός τακτικού πολιτικού δικαστηρίου, το οποίο ασκεί αναμφίβολα δικαιοδοτικό ρόλο. Επιπλέον, οι προσφεύγοντες εξέφρασαν ρητά ενώπιον του εν λόγω δικαστηρίου ένα συγκεκριμένο παράπονο για την παραβίαση των άρθρων 8 του Συντάγματος και 6 της Σύμβασης της οποίας υπήρξαν θύματα λόγω της παρέκκλισης από τη συνήθη διαδικασία. Πρέπει ως εκ τούτου να δώσουν στο Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών την ευκαιρία να απαντήσει επί αυτού προτού παραπονεθούν για παραβίαση του δικαιώματός τους πρόσβασης σε δικαστήριο. Το ίδιο συμπέρασμα ισχύει και για την αιτίαση που έλκεται από το δικαίωμα των προσφευγόντων για σεβασμό της παρουσίας τους: πράγματι, υπό το φως των στοιχείων του φακέλου και των παρατηρήσεων που κατέθεσε η Κυβέρνηση, το Δικαστήριο εκτιμά ότι η προβλεπόμενη από το νόμο αριθ. 3130/2003 διαδικασία αποτελεί αποτελεσματικό ένδικο μέσο με την έννοια του άρθρου 35 § 1 της Σύμβασης σε ό,τι αφορά την εν λόγω αιτίαση. Οι προσφεύγοντες πρέπει επομένως να περιμένουν την έκβασή της πριν το Δικαστήριο εξετάσει την αιτίασή τους. Το συμπέρασμα αυτό απαλλάσσει το Δικαστήριο από το να αποφανθεί επί της άλλης ένστασης που προέβαλε η Κυβέρνηση σχετικά με την αιτίαση την ελκόμενη από το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1.

Έπεται ότι η προσφυγή είναι πρόωρη και πρέπει να απορριφθεί, κατ'εφαρμογή του άρθρου 35 §§ 1 και 4 της Σύμβασης.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο, ομόφωνα,

Κηρύσσει την προσφυγή απαράδεκτη.

(υπογραφή)

Søren Nielsen

Γραμματέας

(υπογραφή)

Nina Vajić

Πρόεδρος

Ακριβής μετάφραση του συνημμένου
εγγράφου από τα γαλλικά.

Αθήνα, 13 Μαΐου 2009

Ο μεταφραστής

Αλέξανδρος Πετρουτσόπουλος